

ШКОЛСКИ ЛИСТЪ.

Одъ овога листа излазе свакога месеца по три броя.
Цена му е на год. 3 ф. на по год. 1 ф. 50 н.

Брой 27.   У Новоме Саду, 30. Септембра 1862.   **Год. V.**

О начину учения питаюћемъ.

(Едно питањъ за учителъ.)

Кодъ начина учения показуюћегъ, исто тако и кодъ онога напредъ говорећегъ а тако и кодъ приповедауюћегъ учителъ е кои дае, а деца само примаю; али кодъ начина учения питаюћегъ мора се из деце саме извући оно, шта ће да науче; мораю деца сама подъ руководствомъ учителя науку тражећи наћи, и зато е овай начин учения најважнии, онъ изображава децу више, него икои други.

При овомъ учения начину има три врсте случаева, на кое учителъ пазити мора и по томе питања устроити.

Еданъ е случай, где е предметъ науке ствар која, ил изречение кое, и питања имаю децу навести, да сама изъ тогъ предложеногъ предмета науку нађу у извуку. Овде е задаћа питањма пажљивостъ дечию на предметъ самъ обратити. Наука, која се има извући, та се у предмету садржи, само што дечије око и умъ неуму да е виде и да нађу, пакъ учителъ мора питањма припомоћи, и тимъ као очи и умъ деци отворити, да виде и нађу.

Други е случай, где се има изъ деце наука извући она, кою су одпре већ усвоила. Овде се питања управляю на дечию паметъ и сећанъ, и само дете сећаю, буде и освешћую о нъговомъ већ усвоеномъ знаню, да га се сети и у овомъ специалномъ случаю асни; и почем се овде нема као у предпоменутомъ случаю пазити на спољашню видимо ствар, него на нешто унутрашнѣ и невидимо, то ова питања траже нешто, што е много теже одъ оногъ.

Трећи е случай, где питања наводе децу, да упоређуюћи познате ствари и науке из њи нову кою још непознату истину нађу. Ово е најтежи посо. Овде се иште и спољашнѣ и унутрашнѣ пажнѣ и премишляня највише.

За учителя еврло нужно, да случаевеове добро разликуе, да зна са коимъ кадъ посла има; онда ће умети питања болѣ

устроити, и полагаано са лакши на тежа ступати, а ако е случајно што тешко запитао опетъ полагаано на лакше сићи.

Кодъ овога питаюћегъ ученя начина најважнине е то, да су питаня правилна а на та ће се учитељ научити само прилѣжнимъ упражняванѣмъ, и пажњомъ на добре образце. Овде су најглавнија правила слѣдећа:

1. Свако питањ мора бити определѣно. Неопределѣно е питањ, кадъ е на нѣга вишестручанъ одговоръ могућанъ. Питањ бива неопределѣно, кад е предикат неопределѣн или врло пространъ. Тако су сви помоћни глаголи. Одъ отихъ се мора учитељ у питањма чувати и њи што више може избегавати. На питањ н. п. Каква е кућа? ил: шта има дрво? или; шта можешъ ти? даде се сила различито одговорити: а е' таким питањма не само да науци ништа поможено ние, него се јошъ неизвестниомъ начини.

2. Питањ мора што краће бити. Свака сувишна реч децу забунује и часком пажњу на мимогредне ствари окрене. Такове излишне додатке има многи учитељ обичай ил на почетку ил на край питаня пришити, као н. п. „я ћу садъ да васъ питам“ или „кои ми одъ васъ уме то казати“ или „де да видимъ, ко ће ми на то питањ најболъ одговорити умети“ и т. д. Оваки додатци само разговоръ и питаня гняве, и само су знакъ, да учитељ свогъ посла неразуме.

3. Питања реч мора оштриим гласоударенѣм изказана бити. У свакомъ питању има по една реч, што езгру питаня сачинява, и око кое све остале речи само као припомажући поређане стое. Ту реч валя са ячимъ гласоударенѣм означити, а где е нужно јошъ и на сасвимъ друго место у слогу речи ставити. Коя е та реч, на кою гласомъ яче ударити валя, то се дозна изъ тока и реда, у комъ питањ едно за другимъ иде. Н. п. реч е о састанку Јосифовомъ са својом браћомъ у Египту, и пита се, шта е тада Јосифъ браћи реко. Кадъ се удари гласом на реч: шта е, ту се пита за садржай говора; кадъ е међутимъ дошо говоръ на заповести, кое е Јосифъ слугама издао и после се опетъ окрене говоръ на оно, шта е браћи реко, онда се удара гласомъ на реч: браћи, а кадъ е међутимъ и речъ прошла, како е Јосифъ браћу обдарио, и пита се, шта е реко, онда удара гласомъ на реч реко.

4. Питањ мора само еданъ видъ имати. Невешти учитељи имаю обичай одма иза задатог питаня нечекајући одговора одма то исто питањ другчине обрнути. Запитаю н. п. како изгледа

овај лист? пакъ одма за тимъ: на што е наликъ? имал' јошъ кои листъ такавъ? Овако нестална питања едно друго забунѣ, пакъ мора и одговоръ забунѣнъ да изађе, кои се или за прво, за друго ил за треће питањъ увати, а понајчешће ни за едно. Такова нестална питања шкоде јошъ и тим, што укваре у деци веру на учителъво знањ и вештину, и науче се неопределъно одговарати.

5. Питања, на која је одговоръ само „ест“ ил „није“ ваља избегавати колко е више могућно. Такова питања зову се потврђујућа, и имаю само онде места, где е учитељ радъ, да и деца изреченъ кое, што имъ е казао потврде. У томе е случаю то децомъ речено „ест“ ил „није“ не само потврђујући израз, него кадкадъ заветъ, да ће га се држати, ил одреченъ, да ће га се чувати. У свима осталимъ случаима ваља се одъ такви питања чувати, зато, што деца на таква питања обично ништа немисле, него готово безсвестно одговараю. Али има случаева, где се башъ мора тако запитати, ту ваља цело одговоръ искати. Ако е н. п. запитано: „Ел' добро враћати зло за зло? нека цело одговоръ изкаже: није добро враћати зло за зло.

6. Тако мораю деца и на свако друго питањъ у подпунимъ изразима одговарати. Одъ тога несме ова школа ништо одпуштати. Што неки противу тог исканя вичу, да се тим наука трговлачи, на то се нетреба ни обазрети. Ова школа нема посла са гомиломъ наука, пакъ да нема кадъ то чинити, и да е приморана вјати, већ има ту задаћу, то мало одабране науке тврдо у децу удубити, а окромъ тогъ има у свима учебнимъ предметима на то пазити, да се говоръ дечии изображава, да се онај неодрешенъ езикъ и онај мртви и неопределънъ говоръ њиовъ одреши, и јении и снажнии начини. Школа ова несме се дакле при одговорима, што их одъ деце иште задовољавати само са поединомъ речи или само е допуњивъмъ коимъ, него мора настојати, да свака мисао, која у одговоръ спада буде и подпуно и са правилнимъ елогомъ речи и правилнимъ гласоударенъмъ изречена. Деца се науче на ово лакше негъ што човек мисли, и чисто се радую, да могу желио учителю испунити, окромъ што се сама у себи радую, да што извршити умеу.

7. Свако питањъ, кое учитељ у школи дае, задае се увекъ целой класи. Учичељ учи у школи сву децу. Кадъ дакле шта пита, то пита увекъ сву, исто онако, као што и свой деци приповеда, а не едномъ ил другомъ.

8. Кое ће одъ деце на питањѣ да одговори, нека се яви дигнућемъ десне руке у висъ. Али то являнѣ мора ићи мирно, нека нетрза нити њом трепти нека є непружа изнад сви остали нит тегли што већма може; нека неустає с' места; нека невиче ни шапће „я ћу“ нека едан другог негура. Сваку непристойност и неред, кои би се при томъ дешао, има учитель без икоегъ говора ил укоревања само уговореним знакомъ стишати.

9. Како више ил мањѣ деце руку дигне, позна учитель есу л' и колко ихъ є пазило и позна одма, кое су му пажљивия и бистрия деца. Где є много дигнути руку, ту ихъ є и много пазило. Што њи више пазе, то є и по учителя веће задовољство; то му є известанъ знакъ, да неговори у ветаръ, и дає му волю, да јошъ радиє ради, а онда и реч нѣгова болъ у детие срце улази. Што учитель ту најболю прилику има разпознати пажљиву децу одъ непажљиве, и бистрию одъ туплѣ и то є знатанъ добитак; само є тимъ могућно децу поединце право оценити, и по томе се далъ равнати, наваљивати ил попуштати.

10. Ако се ни едно дете неявля, то є знакъ, или да ни едно пазило ние, или болъ рећи, да их є уморио, и онда их мора с' нова задражити, и то најболъ знакомъ, нипошто укоревањемъ; или є знакъ, да є питањѣ врло тешко, и онда га мора са лакшимъ заменути. Кои є одъ ова оба случая, то ће вешт учитель одма познати, и само млађи јошъ невешт учитель може се преварати; зато є за овогъ најболъ да сам у себи прво одговоръ потражи.

11. Иза сваког питања валя деци помало времена на размишлянѣ дати. При овомъ ученя начину иде се најглавниє на то, да се изъ деце мисли извуку, да се деца на размишлянѣ наведу и науче; а онда є сасвимъ неупутно, одма оногъ часа, чимъ є питањѣ изречено одговора тражити. Деца требаю времена мало, не само да одговор смисле, него да га и у правилан изразъ сложе. Кои учитель непушта деци ни мало времена да размисле, тај неради са свомъ децомъ, него само са оно неколико, коя су мислима најитления; а сва остала заостаю, и заостаюћи уленѣсе мислити, пакъ се после и неотимлю, и неявляю; а та не само да су за школу и науку изгублѣна, него се тимъ одма и слога и єдинство у школи уквари, окром што су та деца немиромъ јошъ и на досаду и на штету свой осталой. На ово има дакле учитель већма него на ишто друго пазити.

12. Испитиваюћи наваљивати и жестити се, то само на часакъ помогне; ко ће, да му деца непрекидно пазе, мора мيرانъ бити; а у школи, где се више година сваки данъ по више сати непрестано радити има, ту е ово важнија стваръ, него оно начасно напрезанъ. Жешћенъ извуче окромъ тогъ и учителя и децу изъ оне преко нуждне пажни и сабраня сви мисли, пакъ се тимъ јошъ веѣма стваръ и посо уквари. Силомъ изъ деце изтеривати шта, што е баръ за онај махъ немогућно, то е и крайна лудостъ.

13. Увекъ валя најпре питањъ задати, пакъ онда позвати, ко ће одговорити, а нипошто и никадъ пре непрозивати. Онда сва деца пазе, кадъ ни едно незна, ко е одговарати. Кад се пре питања дете прозове, онда само то едно пази, а друга држе, да ихъ се то нетиче, пакъ немаре ни да пазе, него мисле на кошта друго. То nebude, кадъ се најпре питањъ задае, ер свако мисли, да ће башъ нѣга погодити. Испитиванъ деце по реду како у скамима седе, то е само у онимъ приликама дозвољно, где се што обично повторава. Прозиваюћи децу чиними се удесниѣ њи именовъ него презименомъ иззивати. То е искрениѣ некуда окромъ што ихъ и кодъ куће отацъ и мати именову, пакъ имъ е то и обичниѣ, а у школи заступа учитель оца и матеръ. Ово е истина у школама, где е много деце пак њи више исто име имаю потешко, али се томе са некимъ придатимъ знакомъ лако помогне.

14. Главниѣ науке, што ихъ сва деца добро утубити мораю, нека и сва у хору повторе. Веѣ то, кадъ учитель знакъ даде, да сва хоромъ шта рекну упадне деци у очи, те веѣма на то пазе и болѣ упамте, окромъ што тимъ едно другомъ као довикуе, и окромъ што онај яки многостручни гласъ учини, те се деци та наука веѣма важна види, и тврђе запамти.

15. Кадъ се такимъ разговоромъ до некогъ известногъ одсека дошло, онда валя мало застати, и све главниѣ изнаѣене изразе и правила повторити. Ко е радъ овимъ питаюћимъ начиномъ науку кою са известнимъ успехомъ да ради, тај мора и ово чинити. Когодъ има дужи кои путъ да чини, тај мора и на неки известни мести застати, и да види колико е прешао, и да се мало одмори, да съ одморномъ снагомъ далѣ наставити и довршити може. Што су деца слабя, то мораю и ови одсеци краћи, мањи бити. Они су на то, да деца оно што су дотле сватила веѣма увате и скопчаю. Тимъ се не само све до-

тае свршено веѣма упамти, него и прегледомъ тога, шта су деца свршила обраду се и веѣу волю добию, да и остало доврше.

16. Кадъ е тимъ начиномъ стваръ докончана, онда се има јошъ едaredъ цела у свези али само у најглавниимъ точкама повторити. То е увекъ најглавниа штациа зато е и најважниа, и штогодъ е о важности они маѣи напоменуто, то важи и о овој јошъ много више. А колико еъ тимъ радомъ и воля и снага у деци и учителю нарасте, едва се веровати може.

17. Неки учитељи имаю обичај на задато питањъ сами половину одговорити, да деца остало допуне. То е најбудаластии посао кои се замислити може; то само невештаци чине, кои и незнаю да е у овомъ поступку главно то децу на размишляњъ наводити, веѣъ држе да е довољно, да што то говоре. У оваким школама науче се деца, све на учителя изчекивати и ослањати се, и место да сама мисле, они погађаю, па на што изађе. У тима ѣенъ школама најлуѣи одговора чути. Одъ учениа деце нема ту ни трага. Кадъ у такоу школу странъ ко уѣе и децу шта запита, а незна како ихъ е учитель одговарати научно, сва деца запну, и ни едно ни маѣи. Ту ѣенъ одъ едaredъ видити, да ништа незнаю. И ту е то најгоре, што се у деци она снага деланиа собомъ сасвимъ забатали.

Исто е тако и онај обичај неваљо прве гласове од речи деци казати, да остало сама допуне. Са тимъ будаластимъ начиномъ ништа се друго неучини него само то, да деца без икаквогъ размишляниа као блесаста на учителява уста гледаю и за ѣимъ зяю. Само крайнъ невежество учителя, кои о задаѣи овога учениа начина башъ ни мрве понятия немаю, кадро е било тај нагађајуѣи поступакъ изумети, и само га то у животу и одржава.

Библичне приповѣдкe

у библичвимъ рѣчма.

51. Елезаръ, и седамъ макавейскихъ мученика.

(I. Макав; 1, и II. Макав: 6, 7, и 9.)

Великй Александаръ македонскй сынъ Филиповъ побие Дарія цара персйскогъ и мидскогъ, и узвисе и владаше надъ многимъ земляма и народима, и владоци даваху му данакъ. И

на самрти сазове свое прве служитель (министре) и раздѣли имъ царство. И царова Александаръ 12 година, па умре. И служители његови владаху свакій на своемъ мѣсту, и после смрти његове, метну они круне на свое главе, и сынови њихови после њи. (У Египту владаше Птоломей, подъ коега врховномъ властію стаяху Іудеи. Сынъ његовъ Птоломей Филадельфъ позове изъ Іерусалима у Александрію 72 толковника, преведу свето писмо на грчкій езъкъ).

И у те дане њеки безакони сынови изъ Израиля отиду Антиоху Епифану цару сирійскомъ, и овай имъ даде власть да чине уредбе поганичке. И они сазидаютъ себи у Іерусалиму училиште по законима странымъ, и одступе одъ светогъ Божіегъ завѣта. Антиохъ побіе Египтяне, и враћаюћи се дође съ многимъ народомъ у Іерусалимъ, и однесе са собомъ изъ цркве Божіе злато и драгоцѣне ствари, и учини велико убиство, и после две године даде запалити Іерусалимъ. Тада бѣше великій плачь у Израилю, празници се претворише у дане жалости, и туѣнци се настанише у Іерусалиму. — Антиохъ напише свему своему царству, да сви народи оставе свое законе, па да буду едно. И многи изъ Израиля оставе тада законъ Божіи, и чинише зло на земљи. И кождъ кога се годъ наша кнѣга завѣта господня, и кои се држаше закона господня, тога су по царевой заповѣсти заклали. И многи одъ людій Израилѣви нехтѣдоше преступити закона господнѣгъ, и изабраше пре смртъ, него да се оскрнавѣ недозволѣнымъ елима.

У то време Елеазаръ еданъ одъ првихъ кнѣжевица, бѣше мужъ старъ и лѣпъ. Њму отворе уста, да га натераю ести свињско месо, ал' онъ нехтѣде одступити одъ закона. И они, што бѣху нареѣени да люде натерую ести свињско месо, стари познаници Елеазарови изъ другарске љубави узму га на само и рекну да ће му они донети меса, кое е њему слободно ести, па нека се претвара, каода еде по заповѣсти царевой од његовихъ жертвій. Елеазар помисли на важност старости, на добро воспитаніе, кое е њему у дѣтиньству дано, а особито на законъ Божіи, па одговори: Нѣе возрасту нашемъ прилично лицемѣрство, да се многи одъ младыхъ людій, мислећи да е деведесетолѣтній Елеазаръ къ иноплеменицима прешао, преваре, и да тако я у старости учинимъ грѣхъ. Ако би се я овыхъ мука садашњихъ и избавію, ал' одъ руке свемогуѣга ни живъ ни мртавъ избѣћи немогу. Зато мужественно сада разстаћу се са животомъ, и показаћу се достојанъ старости, а младима оставићу

добаръ примѣръ, да усрдно и юначки умираю за частне и свете законе!“ И ово изговоривши пође на муку. А кадъ се веѣтъ скончати хтѣде одъ удараца, а онъ рекне: „Господу Богу е познато, да самъ се я могао од смрти избавити, па ипак тешке муке трпимъ на тѣлу, али страха ради Божіега душомъ сладко све то подносимъ!“ И тако се овај стараць сконча, не само младићима, него и свакоме одъ народа свога оставивши свою смртъ за образаць валяности и за спомен добродѣтели.

А догоди се у то време да седамъ браћа и матери њихова (име јој е было Соломонія), буду ухаћени, и нуђени да једу свињско месо противу правила закона. И мучише ихъ и бише волујским жилама. И први између њи рекне цару: „Мы смо готови пре умрети, него преступити законе Отаца!“ На то се царъ разерди и заповѣди угрјати котлове и казане, па ономъ првомъ, најпре да одсѣку езикъ, руке и ноге, и кожу му огуле. А браћа и матери морадеше то гледати. И тако осакаћенъ, на заповѣсть цареву, преданъ буде први братъ огню. Кад први умре, поведу другога на муку, и мучаху га као и првога. И кадъ бы у последњемъ издисању, а онъ рекне цару: „Ты бездѣлниче губишь насъ изъ овога живота, али ќе цар цѣлога свѣта, насъ, кои умираемо за његове законе ускрисити у ускрисуће вѣчнога живота!“ И трећи, кадъ заишту одъ њега езикъ, а онъ смѣло пружи и руке па рекне: одъ неба самъ езикъ и руке дебіо, и ради Божіихъ закона презиремъ ове удове мое, и ухвамамъ се да ћу ихъ опетъ одъ Бога добити!“ И кадъ се овај сконча, тада и четвртога мучаху мучители исто тако, а онъ рекне: „Онима, које люди убиваю добро е ухвати се у Бога, кои ќе ихъ опетъ ускрисити; алъ теби мучителю ускрисуће неће бити на животъ!“ — После тога мучише и петога, а онъ погледавъ на мучитеља рекне: Ты имашъ власть међу људма, и чинишь што хоћешъ; алъ немисли да е родъ нашъ одъ Бога оставленъ. Само чекай, видићешъ ты велику снагу његову, како ќе онъ тебе и твоје потомство казнити!“ — И шести кадъ стаде умирати рекне: Не варај се узалуд, мучителю! ер мы ово страдамо себе ради, што смо грѣшили Богу нашемъ; алъ ты немисли да си праведанъ, ер си почео противъ Бога борити се.

Дивна и спомена достойна матери гледаше у еданъ дан муку своихъ седамъ синова и триљаше благодушно ухаваюћи се на Господа. И свакога одъ њи отчинскимъ гласомъ световаше говорећи: Я самъ васъ синови мои родила, алъ вамъ духъ и

животъ нисамъ дала. Но твораць свѣта, кои е створио родъ човѣчій, вама ће духъ и животъ опетъ с' милошћу дати; еръ вы сада сами себе презирете, зарадъ нѣговыхъ закона'!"

Антиохъ узме преда се наймлађега сына и стане му обѣжавати богатство и срећу, само да остави законъ. Кадъ онъ нехтѣде, а царъ дозове матеръ, и опомене е, да светуе сына свога да сачува свой животъ. А Мати подсмѣваюћи се мучителю, рекне сыну своме: Сыне, смилуй се на мене, коя самъ те у утробѣ носила, коя самъ те три године млѣкомъ доила, и с' тешкомъ мукомъ одранила, и небой се убице овога, но буди достојанъ твое браће, и прими смртъ, да те я заедно съ твоіомъ браћомъ, одъ Бога опетъ добиѣмъ!" А младићъ рекне мучителю: „На кога вы чекате. Я неслушамъ цареве заповѣсти, но слушамъ заповѣсти закона, а ты незакониче и найскрнавій човѣче (Антиоше), негорди се дижући руку на слуге Божіе; еръ нећешъ избѣћи суда сведржитеља и свомогућега Бога!" Тада се царъ разсерди, и даде га јоштъ већимъ мукама мучити! И после свою сынова' сконча се и Мати. *

А незаконій Антиохъ после нѣкогъ времена врати се съ безчестіемъ изъ Персіе, и Богъ га казни болешћу, кою нитко немогаше излечити. Црви му кишише изъ тѣла, и одъ смрада и гноя његовогъ, јоштъ докъ е живъ быо, гнушаху се војници његови.

И тако, онога, кои е мало пре мысліо, да допире до звѣзда' небесныхъ, нитко немогаше сносити, збогъ смрада, и он се сконча у планини бѣдномъ смрћу.

52. Јуда Макавей.

(I Макав. 2. и 8)

У време цара Антиоха живіо е у граду Модину у Јудеи свештеникъ Мататія, кои имађаше 5 сынова. И дођу люди послани одъ цара на рекну Мататія: Ты си старѣшина у овомъ граду, и имашъ сынове и браћу. Сада дакле приступи ты првый, и учини што Царъ заповѣда, на ћешъ бити другъ царевъ, и

*. Спомени оныхъ светыхъ мученика и матере њихове Соломоніе и учителя њиховогъ Елеазара, држи Св. православна Црква 1-ог Августа, и назива ихъ Макавейскимъ мученицима, зато што се њихово житіе у макавейскимъ књигама описано налази.

ты и сынови твои прослави́ете се у сребру и злату и у многимъ даровима!“ Мататія одговори: „Ако и сви народи у царству слушаю цара, я и мои сынови повинемо се закону нашихъ отаца. Ние нама нужно да оставямо законъ и заповѣсти, а Боже ты намъ буди милостивъ!“ И побѣгне Мататія и сынови нѣгови у планину, и многи, кои тражаху суда и правде отиду за нѣма у пустыню. И сви кои любляху законъ добу к нѣма. И побію люде безаконе, и уздрже законъ.

Кадъ се приближе дани Мататіи да умре, рекне он своимъ сыновима: „Чеда моя ревнуйте закону, и подайте животъ вашъ за завѣтъ отаца нашихъ. Сетите се дѣла отаца нашихъ, коя они учинише у своемъ добу, на ѣте задобити велику славу и вѣчно име. Авраамъ се у искушенію показа вѣранъ, и то му се урачуа у правду: Іосифъ у своіой нужди сахраніо е заповѣдъ Божию, на постаде Господи́нь надъ Египтомъ; Финеесъ праотацъ нашъ (сынъ Ароновъ) када ревноваше ревношю, задобы завѣтъ вѣчитога свештенства; Илія ревноваше за законъ, и узетъ бы на небо; Ананія, Асарія и Мисаилъ вѣруюћи спасоше се одъ пламена; Данилъ збогъ невѣности свое избави се изъ уста лавовскихъ; И тако помишляйте одъ колѣна на колѣно, и види́ете да они кои се у Бога ухваю, никада неће изнемоћи. И зато сынови мои небойте се и крѣпко стойте у закону, еръ у нѣму ѣте се прославити. Доведите себи све кои се држе закона, и осветите муке народа вашего!“ И благослови ихъ и умре, и плакаше за нѣмъ савъ Израиль.

Іуда прозванный Макавей устане у мѣсто нѣга, и помагаху му сва браћа, и сви, кои се придружише отцу нѣговомъ, и онъ гоняше безаконике, и распространи славу народа свога. — Войвода Сирскій нападне на Израильа с' великомъ силомъ. И изиђе му Іуда на сусретъ с' маленомъ четомъ. И кадъ виде Израильтяни войску неприятельску, а они се уплаше и рекну Іуди: „Насъ е мало а малаксали смо одъ поста, како ѣмо се моћи борити са овомъ силомъ множиномъ!“ Іуда одговори: „Лакше е побѣдити многе снагомъ малом. Ние у множини войника побѣда у рату, само кадъ е снага одъ неба. Ови долазе противъ насъ съ неваляломъ намѣромъ да намъ поотимаю жене и дѣцу и да насъ плячкаю. А мы се боримо за животъ нашъ и за наше законе. И зато ѣе ихъ самъ Господъ сакрушити предъ лицемъ нашимъ, а вы ихъ се небойте!“ И кадъ престане сво говорити, а онъ изненада нападне на Сирияне, и они се разбѣгну.

И кадъ чуе то Антиохъ, а онъ се разсерди, и сакупи сву снагу царства свѣга, па пређе преко рѣке Ефрата. — Израильтjани тада говораху еданъ другоме: „Устанимо да се сачувамо одъ истребленя, и боримо се за народъ и за светиню!“ — И оставе Иерусалимъ на оду у Масифу. И постише тайданъ, и распростреше кнѣиге закона Божіегъ, и донесоше ризе светительске (првосвештеничке) и подигоше Назиреи,* и помолише се Богу и рекоше: „Ето поганици устадоше противъ насъ, да насъ раскидаю: ты знашъ, Господе нашъ, ои противъ насъ смишляю. Како ћемо мы противстати предъ лицемъ вънховымъ, ако намъ ты непомогнешъ!“

И после тога Иуда постави войводе, тисућнике, сатнике, педесетнике и десетчаре. И рекоше нека сви иду кући кои зидаю куће, кои се скоро оженише, кои засадише виноградъ и кои су боязљиви. И Иуда рекне: „Опашите се и будите юнаци, и будите готови сутра ударити на ове поганике, кои се сакупише противъ насъ да разтрзjаю насъ и светиню нашу; еръ болъ намъ е умрети у рату, него да гледамо очима зло нашихъ люди, и наше светинѣ!“ И побисе неприятель и узеше у пљавъ сребро, злато и богатство. — И Иуда после тога рекне: „Ево су сатрвени наши неприятельи, хайдемо дакле садъ да очистимо светиню и да ю обновимо!“ И изабере свештенике непорочне любительъ закона Божіегъ, кои очисте светиню (храмъ Иерусалимскій) и освете ю. И у то време сазидаю Израильтjани около Сіона велике стѣне и куле.

И царъ Антиохъ сакупи свое другове и велику войску, и изъ другихъ царства и са острова морскихъ добу к' нѣму наймљвне войске, и пође на Иудею, са 120,000 пѣшака, 20,000 коняника, и имађаше 32 слона обучена за ратованъ, нузъ свакога слона бѣше по 1000 людій у оклоии и шлемови, и по 500 коняника, а на слоновима бѣху дрвене куле и у нѣима на свакоме слону по 32 ювака, и по еданъ Индіянацъ (црнацъ, Арапинъ), кои ихъ управляше. — Кадъ виде юдеи, да царъ има тако велику силу, да они уступе натрагъ, и пуште неприятеля у землю.

И Иуда чуе за име Римляна да су велики юнаци, и да радо имаю све оне, кои се нѣима придруже. Како су они сва царства, коя имъ се противише, истребили и покорили, а с' друговима своима и с' оными кои се примире, чуваю дружбу. Кому хоће оное помажу, когъ хоће међу са цара надъ дру-

* Назиреи или Назореи были су Богу посвећени младићи.

гимъ народима, а кога хоће онога мѣняю, и яко су се осилили, па при свемъ томъ ни еданъ одъ нѣхъ не меће на главу круну царску, нити се облачи у багреницу (царскій црвеныи огртачь). И имаю великій савѣтъ гдѣ 320 савѣтника, свакій данъ вѣѣаю о благу народа, и управу повѣраваю едномъ човѣку на годину дана, па га сви слушаю, и нема кодъ нѣхъ зависти ни распре. И избере Јуда два посланика, па ихъ пошлѣ у Римъ, да саставе дружбу, и да уреку помоѣ. И посланици отиду у Римъ, а то е врло великій путь быо, и уѣу у савѣтну палату (у вѣѣницу) и рекну: „Јуда Макавей и браћа његова и общтина Јудейска послаше насъ къ вама, да саставимо съ вама дружбу и мѣръ, и да насъ упишете за своѣ суратнике и другове!“ И то бѣше повольо предъ римскимъ савѣтомъ, и савезъ оваи запишу Римляни за споменъ на птицама одъ туча.

И кадъ у едной битки погибе Јуда, плакаше за њимъ савъ Израиль, и сѣтоваху сви и говораху: „О како паде юнакъ, кои е избавио Израила!“

После Јуде управляша надъ Јудеима найпре братъ му Јонатанъ, па онда другій братъ Симонъ, кои бѣше и Архиврей, и войникъ и войсковоѣа Јудейскій, и онъ држаше се правде, помагаше сиромаше, а гоняше безаконике.

На четрдестъ година пре роѣня Христоваго престане влада Макавейскога племена, и Римляни освое Палестину, и продаду владу надъ Јудеомъ едноме Идомейцу.* Овога сынъ Иродъ великій зваше се царъ Јудейскій, али управо бѣше вазалъ римскій. После Иродове смрти бы поделѣна юдейска земля меѣу његова три сына. Архелай добые Јудею и Самарію, али после 6 година буде сбаченъ, и држава му подпадне подъ римскогъ намѣстника. Иродъ Антипа (кои е дао главу Јоана крсти теля усѣкнути) добые Галилею и Пирею, а Филипъ поставе егвр товластникъ на сѣверной страни землѣ Јорданске.

Коровъ и баштованъ.

(Една басна.)

О да славна ми цвеѣа — рекне коров — ружа нема плода, лала нема мириса, босилякъ никаква изгледа, а кринъ готово никакве бов.

А вси л' ти гледао, шта имаю? упита баштованъ.

Есам; лала има — струк, крин има лишѣа, а ружа има бодлѣ.

* Идумейци или Едомски синови есу потомци Исавови, кои становаху южно одъ Јерусалима у Идумеи.

Опадалицо! — викне лютитъ баштованъ, пакъ га зграби
изчупа и напълъ изъ баште избаци.

Мува.

(Свршетакъ.)

Мува е една од најбезобразнии животиѣица, неможе е се
човекъ доста набранити; налеће на свако ело особито на слад-
кише и неможе човекъ ела одъ нѣи доволно насакривати, свудъ
нађу и увуку се, пакъ укаляю. Незнашъ кадъ е несносния; ако
седнешъ ести, одма се све ту стеку, пакъ она одудъ она оду-
нудъ налеће, и у ела и пића пада и дави се; ако узмешъ чи-
тати илъ писати, а она по кнѣизи и писму брля; кадъ би у
зору найслађе спавао, оне надигну зукомъ вику, да морашъ най-
слађи санъ прекинути; ако легнешъ обданъ да се одморишъ, а
оне милећи по руку и ногу, по лицу носу и устма голицаю, да
неможешъ подносити, особито іошъ кадъ си зноянъ; кадкадъ по
коя подъ кошулю зађе, пакъ милећи туда презне човека, ако
се одма несети шта е; има гдекоя тако безобразна и іогуница,
да што е више терашъ, то све више налеће башъ као у пркосъ
неки, и доведе човека башъ до ерднѣ. Найнесносния е болеснику.

Са тога силногъ досађиваня люди су свакояка средства
смыслеили, да е тераю, туку, трую и тамане. Неки отвараю прозоре и
врата, пакъ ихъ марамомъ напълъ извияю, особито кадъ е ве-
таръ, а онда одма собе затворе и мракъ начине, у комъ се мува
нерадо бави; али докъ се врата отворе, и оне су одма опетъ
ту, особито ако естивни ствари по соби има. Едни ихъ туку
тучкомъ илъ папучомъ, и тако ихъ се даде гомила утаманити,
само што се тимъ сви дуварови укаляю, и многа стваръ разбие
илъ подере. Неки праве лепакъ и намажу на пруће, на
кое се муве залепе и лепршаюћи гадно муче докъ неманькаю;
само е опетъ то врло гдно гледати. Найболъ е ватати ихъ у
чаше с' ракиом добро поклопљѣно дашчицомъ илъ коромъ леба
на среди пробушено толико колико може мува ући, ал из нутра
медом помазано, кои ихъ унутра умами а дува одъ ракие опие
и свали. На више такови по соби намештени чаша гомила ихъ
се сваки дан удави. Едни их трую различитимъ стварма: мле-
комъ помешанимъ с' биберомъ, или мувоморскимъ папиромъ у
апотекама купованимъ, коегъ у танѣириће водомъ ошкропљѣно и
мало ошеферисано понамештаю; іошъ болѣи е отров одъ квасие
(изъ аптеке) кувано иверѣ у танѣириће изложено, а има іошъ
и други силовитии отрова, само што то ние саветно, ер отров

лако и на друге пређе, а што је најважније, од отрова умируће муве тако гдно све ствари по соби окаљаю, да е болъ и тр-
пити их, ил ма коим другим начином таманити, него тровати.

ИЗУМЛЪИЪ КЪНИГОПЕЧАТНЪ.

Кънигопечатня е зацело една одъ најважнии вештина, што
суде људи изумети могли. Њомъ се отворила капия, на коју
се све науке а с њима све изображенъ брзо по целом свету
разпрострло. Одъ тада почеше све најлепше и најсветие ми-
сли, што ихъ најумнии люди имаше у савъ народъ улазити.
Пре овогъ изумлѣня ние ни едне едине штампане књиге
на свету било, него ко е књигу коју имати хтео, морао е само
себи преписати, или преписати дати, кое су калуђери чинили.
Такови рукомъ преписивани књига може се јошъ и данасъ по
манастирскимъ библиотекама по која видети, и има гдекоя тако
лепа, да се човекъ дивити мора и оной лепоти и чистоћи писма
и оной великой стрелчивости; велика початва писма умели суд
за чудо лепо навести и изшарати; гдекои су их златом везли,
а гдекои у њи лепе мале иконице уписали. На таково пре-
писиванъ требало е силно времена и великогъ труда, пакъ зато
су и биле књиге страота скупе. Една лепше преписана би-
блия без шара коштвала е по 3 до 4 стотине форинти сребра;
еданъ обично не Богъ зна како лепо преписанъ псалтиръ по
80 до 100 фор. ср. При томе морамо знати, да е то у овог
доба страота велики новацъ био; онда е една обична надница
само неколико крајцара износила; кое едну библию имати хтео,
морао е по 12 до 15 год. дана непрестано радити, и све новце
заштедити, да е купити може; а данасъ се може едном обич-
номъ надницомъ по 1 до 1 1/2 фор. ср. заслужити, а библию
за 2 ил 3 фр. купити, данасъ е дакле може и најпрости ра-
динъ за два дана заслужити. Велики Цар Константинъ (год.
325 после Хр.) дао е едаредъ 20 библия о свом трошку пре-
писати и христьянскимъ ихъ обштинама поклонити, и то е у
она доба прави царски поклонъ био, не само вредношћу те
свете књиге, него и скуцономъ преписа. У пређашня времена
а то е све до пре 400 год. трајало могли су дакле само ца-
реви и најбогати люди књига имати и читати, а сиромаси
люди нису ихъ никако добити могли, да се изъ њи чему уче.
Онда нису ни учитељи ни ђаци ни едне едине књижнице, тога

свогъ најглавниег алата имати могли, нити е ико на ту скупоћу књига на њи и помишљати смео, зато су и стаяле науке онако удо и жалостно.

Пре књигопечатњѣ изумеу люди резати на дрвету калупе за штампанѣ иконица, и изумеу црнило, да калупе те намажу, па на њи папиръ ил пергамент пригнѣче, где онај изрезанѣ ликъ на папиру остане. С' почетка су били и калупи и скинуте иконе врло грубе, едва се разазнавало, какавѣ е ликъ, пакъ су приморани били подѣ ликове и име изрезати, да се зна, шта икона представља. Мало по мало ишло е све лепше, јасније и чиетие, и онда су почели у те поднесе не само по едине речи, него читаве стихове из св. Писма резати и тако год. 1420 дођу на ту мисао, да место иконе читаву плочу дрвета стиховима св. Писма изрежу, и то на папиръ скину, и пође врло добро. Тако се започела књигопечатња: само, ко е хтео читаву књигу печатати, морао е толико плоча дрвени имати, колико књига страна има, и морао е на свакој плочи писмо по писмо онако редом како у књизи стое, и тѣ на леву руку изрезано имати, пакъ онда ихъ са црниломъ намазати, и папир на њи притиснути. Тай е посо ишао страота споро. Резанѣ е коштало силногъ труда и силногъ новца, а посо сила груб излазио, окром што се мекано дрво сваки час кварило. Али са тако изрезаним даскама могло се брзо више стотина књига наштампати, те тим постану књиге ефтиние. Тако е наштампао неки Лоревц Костер у Харлему у Холандии више различити књига, пак отуд доказую Холандезци, да е књигопечатња кодъ њи измишљана.

Онда дође Јованъ Гутенбергъ (рођенъ 1397 у Майнцу у Немачкој) на ту мисао, небили се могло штампанѣ књига и другчие удесити, и пронађе, да нареже писмена сва уедно на едну плочу, него свако башка; и узме букве штаниће, (отуда име буквице, и букваръ, немачки бухштабен) све едне величине, изреже на сваком томъ комадићу озго на глави по едно писмо, пакъ дрвца та писмо по писмо почне у целе речи слагати, као што се и данас слаже, и њи уедно везивати, и црнилом намазати пакъ тако штампати. Отуда се види, да е ово прави изумелац те толико по науку и изображенѣ света важне вештине. Овимъ књигопечатњѣ начином то е Гутенберг добио, да е после одпечатане сваке стране у књизи мого одма сва та дрвца развезати и разложити, пакъ одма ихъ опетъ у нове речи слагати и с' њима сасвим други слогъ штампати, и тим књиге јошъ далеко већма поефтинише.